

Sygn. akt II UK 98/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 października 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Krzysztof Staryk

SSN Andrzej Wróbel

w sprawie z wniosku A. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddziałowi w P.
o prawo do renty rodzinnej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 2 października 2019 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 7 grudnia 2017 r., sygn. akt III AUa (...),

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 7 grudnia 2017 r., III AUa (...) Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację wnioskodawczynie A. S. od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w P. z dnia 19 kwietnia 2017 r. w sprawie przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddziałowi w P. o prawo do renty rodzinnej, którym oddalono jej odwołanie od decyzji organu rentowego z dnia z dnia 20 lutego 2017 r., odmawiającej prawa do dochodzonego świadczenia.

W ustalonym stanie faktycznym, wnioskodawczynie (ur. 22 kwietnia 1960 r.) od około 27 lat pozostawała w związku faktycznym (konkubinacie) z M. R.. Razem mieszkali, prowadzili wspólne gospodarstwo domowe, którego utrzymanie spoczywało na M. R.. Mieli wspólnego syna. M. R. zmarł 15 kwietnia 2016 r., a w chwili śmierci nie miał przyznanego prawa do jakiegokolwiek świadczenia z ubezpieczeń społecznych. W dniu 8 lipca 2016 r. wnioskodawczynie złożyła wniosek o przyznanie renty rodzinnej po zmarłym. W dniu 20 lutego 2017 r. pozwany organ rentowy wydał zaskarżoną decyzję, wskazując w uzasadnieniu, że wnioskodawczynie nie pozostawała w związku małżeńskim ze zmarłym, ani nie wychowuje ona dziecka, które jest uprawnione do renty rodzinnej, tym samym nie należy do grona osób wymienionych w art. 67 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1270 ze zm. dalej ustawa emerytalna), uprawnionych do renty rodzinnej.

Sąd Apelacyjny uznał za prawidłowy wyrok Sądu pierwszej instancji, którym oddalono odwołanie wnioskodawczynie od decyzji organu rentowego. Zgodnie z art. 65 ust. 1 ustawy emerytalnej, renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci miała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy lub spełniała warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń. Do renty rodzinnej uprawnieni są na mocy art. 67 ust. 1 ustawy emerytalnej m.in. małżonek (wdowa i wdowiec), przy czym przepis ten zawiera wyczerpujący katalog osób uprawnionych do renty rodzinnej i nie jest możliwe zastosowanie jego interpretacji rozszerzającej. W art. 67 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej wskazano, że prawo to jest należne małżonkowi (wdowie i wdowcowi). Definicję małżeństwa zawiera natomiast art. 1 § 1 k.r.o., zgodnie z którym małżeństwo zostaje zawarte, gdy mężczyzna i kobieta jednocześnie obecni złożą przed kierownikiem stanu urzędu cywilnego oświadczenia, że wstępują ze sobą w związek małżeński. Natomiast konkubinaty to nieformalny związek dwóch osób, pozostających we wspólnym pożyciu, bez jego usankcjonowania w świetle prawa jako małżeństwa. W prawie polskim instytucja tzw. konkubinatu, czyli niesformalizowanego związku dwojga osób, nie została uregulowana, czego konsekwencją jest brak możliwości wyprowadzania jakichkolwiek roszczeń z

pozostawania w takim związku (por. także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 kwietnia 2015 r., II UK 310/14 LEX nr 1678078). W przedmiotowej sprawie bezspornym jest, że wnioskodawczyni nie pozostawała ze zmarłym M. R. w związku małżeńskim, a zatem nie spełniła ustawowych przesłanek do nabycia prawa do renty rodzinnej. Prowadzenie wspólnego gospodarstwa domowego, a nawet posiadanie wspólnego dziecka nie jest wystarczające do nabycia takiego prawa, albowiem należy spełnić podstawowy warunek, jakim jest pozostawanie ze zmarłym w jednej z relacji określonych w art. 67 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej.

Powyższy wyrok zaskarżył w całości skargą kasacyjną pełnomocnik wnioskodawczyni, zarzucając naruszenie prawa materialnego – art. 65 ust. 1 w związku z art. 67 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej poprzez jego błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że konkubent nie wchodzi do katalogu „członków rodziny” uprawnionych do przyznania renty rodzinnej, co doprowadziło do odmowy przyznania wnioskodawczyni prawa do renty rodzinnej po zmarłym.

W oparciu o te zarzuty, wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku, oraz poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji i orzeczenie co do istoty sprawy, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu oraz orzeczenie o kosztach procesu, w tym kosztach zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym, według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna podlega oddaleniu, skoro jedyny zarzut, na którym została oparta nie jest uzasadniony.

Wstępnie należy przypomnieć, z powołaniem się na utrwalone orzecznictwo (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2012 r., I UK 276/11, OSNP 2013 nr 9-10, poz. 113), że w państwie prawnym interpretator musi zawsze w pierwszym rzędzie brać pod uwagę językowe znaczenie tekstu prawnego. Wyłącznie w sytuacji, gdy wykładnia językowa przepisu nie daje jednoznacznego wyniku, ustalenia jego znaczenia należy dokonać, odwołując się do pozajęzykowych reguł wykładni (systemowej i funkcjonalnej). Zauważyć przy tym wypada, że przyjęcie

swoistego znaczenia tekstu prawnego, ustalonego na podstawie wykładni funkcjonalnej (celowościowej) będzie prowadziło do wykładni rozszerzającej lub zwężającej, zaś przepisy regulujące system zabezpieczenia społecznego ze względu na swoją istotę i konstrukcję podlegają wykładni ścisłej. Nie powinno się więc stosować do nich wykładni celowościowej, funkcjonalnej lub aksjologicznej w opozycji do wykładni językowej, jeżeli ta ostatnia prowadzi do jednoznacznych rezultatów interpretacyjnych. Innymi słowy nie można ich poddawać ani wykładni rozszerzającej, ani zwężającej, modyfikując wyczerpująco i kazuistycznie określone przez ustawodawcę uprawnienia do świadczeń (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 9 listopada 1999 r., II UKN 187/99, OSNAPiUS 2001 nr 4, poz. 121; z dnia 16 sierpnia 2005 r., I UK 378/04, OSNP 2006 nr 13-14, poz. 218; z dnia 23 października 2006 r., I UK 128/06, OSNP 2007 nr 23-24, poz. 359; z dnia 4 marca 2008 r., I UK 239/07, OSNP 2009 nr 7-8, poz. 103; z dnia 19 maja 2009 r., III UK 6/09, LEX nr 509028).

Gdy się uwzględni te uwagi, trzeba zauważyć, że wykładnia art. 67 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej nie może budzić wątpliwości interpretacyjnych. Przepis ten wyraźnie określa, że uprawnionym do renty rodzinnej jest małżonek (wdowa i wdowiec), nie pozostawiając wątpliwości, że uprawnienie to nie dotyczy osoby pozostającej w związku nieformalnym (konkubincie). Trafnie zatem Sąd Apelacyjny wskazał, że pozostawanie w konkubinacie jest pozbawione prawnej doniosłości dla uprawnienia do renty rodzinnej. Dodać należy, że dotyczy to również sytuacji gdy konkubinaty łączy osoby rozwiedzione, a więc pozostające wcześniej w związku małżeńskim (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 października 1998 r., II UKN 286/98, OSNAPiUS 1999 nr 23, poz. 760 i orzecznictwo w nim wskazane).

Prowadzi to do konkluzji, że renta rodzinna przysługująca uprawnionemu małżonkowi (wdowie i wdowcowi), nie obejmuje osób pozostających w związku faktycznym (konkubinacie).

Na marginesie należy podkreślić, że Sądowi Najwyższemu znane są wyroki Naczelnego Sądu Administracyjnego, powołane w skardze kasacyjnej, w których określano definicję rodziny, jednak rozstrzygnięcia te dotyczyły kwestii określania kryterium dochodowego na potrzeby przyznawanych świadczeń i rozumienia

pojęcia „rodzina” w ujęciu innych unormowań ustawowych (por. wyroki z dnia 29 sierpnia 2008 r., I OSK 1429/07 - LEX nr 490168 oraz 3 marca 2017 r., I OSK 2339/16 - OSP 2017/12/120) i w żaden sposób nie zmieniają oceny zarzutów skargi kasacyjnej w rozpoznawanej sprawie, zwłaszcza w kontekście utrwalonego orzecznictwa w sprawach z ubezpieczenia społecznego.

Z tych względów, podzielając stanowisko zawarte w zaskarżonym wyroku. Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.